

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

ZÁNÍK A ZRUŠENÍ MANŽELSTVÍ ROZVODEM

© Zdeňka Králíčková, říjen 2021

PRAMENY

■ Hmotněprávní

- OBČANSKÝ ZÁKONÍK
z. č. 89/2012 Sb.
- ZÁKON O MATRIKÁCH, JMÉNU A
PŘÍJMENÍ
z. č. 301/2000 Sb.
- ZÁKON O MEZINÁRODNÍM PRÁVU
SOUKROMÉM
z. č. 91/2012 Sb.

■ Procesněprávní

- OBČANSKÝ SOUDNÍ ŘÁD
z. č. 99/1963 Sb.
- ZÁKON O ZVLÁŠTNÍCH ŘÍZENÍCH
SOUDNÍCH (ZŘS)
z. č. 292/2013 Sb.
- + nařízení Rady (ES) z oblasti evropského
justičního prostoru (EJP), která upravují
problematiku rodinného práva

LITERATURA

- *Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol.:* Rodinné právo. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017.
- *Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová, L. a kol.:* Rodinné právo. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020.

ZÁNİK MANŽELSTVÍ § 754 OZ

■ SMRT (ÚMRTNÍ LIST)

§ 26 OZ

■ ZMĚNA POHLAVÍ

(POTVRZENÍ) § 29/2 OZ

■ PROHLÁŠENÍ ZA MRTVÉHO SOUDEM

■ DŮKAZ SMRTI § 26/2 OZ

ROZSUDEK: den, který platí za den smrti

■ DOMNĚNKA SMRTI § 71 OZ „nezvěstný“

ROZSUDEK: den, který se pokládá za den smrti

Řízení: § 54 a násl. ZŘS

Zrušení rozhodnutí: § 76 OZ - manželství se neobnovuje

x PROHLÁŠENÍ ZA NEZVĚSTNÉHO
ROZSUDEK: den, kdy nastaly účinky
nezvěstnosti (význam např. pro I.
domněnku otcovství)

§ 755 a násl. OZ

ROZVOD

**KONCEPCE V EVROPĚ: VINA, ROZVRAT, DOHODA
+ ADMINISTRATIVNÍ ROZVOD**

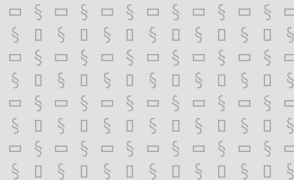

JUDIKATURA ESLP

■ Babiarcz v. Polsko (č. 1955/10, 2017)

- § 56/3 ZR a § 431 OSŘ: manželství nesmí být rozvedeno k návrhu vinného manžela proti vůli nevinného manžela
- tzv. mrtvé manželství
- stabilní soužití s matkou 4 letého dítěte
- ochrana *de facto* rodiny dle čl. 8
- právo na uzavření „nového“ manželství dle čl. 12?

- *EÚLP nebyla porušena* (odlišná stanoviska)

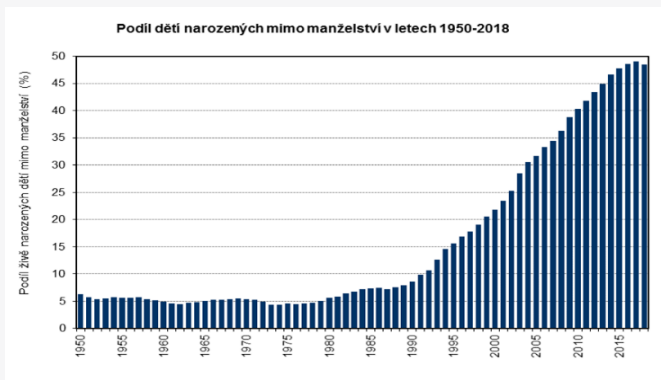
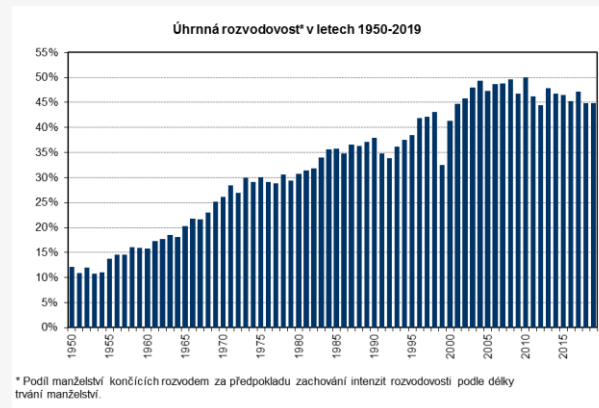
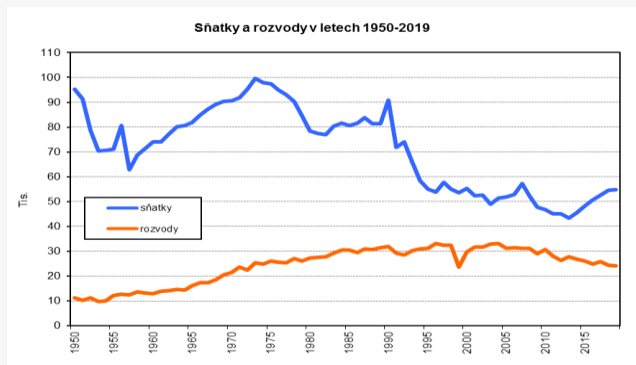
VYBRANÉ STATISTICKÉ ÚDAJE

zdroje:

www.czso.cz (6. 10. 2020)

https://www.justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2018_vyrocní_stat_zprava.pdf/7a0eb503-6fd7-4b70-b31f-882398651520 (9.10.2019): rok 2018 celkem 59089, péče matky 40320, péče otce 3468, péče společná 2354, péče střídavá 5726, péče jiné osoby 570 dětí

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/feminizace-opatrovnickych-soudu-neyrovnnana-justice-otcove-diskriminace-pravo-simackova-wagnerova-so.A191017_111643_domaci_kuce (22. 10. 2019)

ROZVOD SE ZJIŠŤOVÁNÍ PŘÍČIN ROZVRATU OBEČNÁ ÚPRAVA, TZV. SPORNÝ § 755 OZ

princip: kvalifikovaný rozvrat (ne vina, ne dohoda)

§ 755/1

„Manželství **může** být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.“

- objektivní stav
- příčiny: objektivní, subjektivní

zjišťování existence a příčin rozvratu

§ 756 OZ

- soud zjišťuje existenci kvalifikovaného rozvratu
- soud zjišťuje příčiny kvalifikovaného rozvratu
- na rozvod není právní nárok
- rozvod znamená pouze změnu statusu

ROZVOD S KLAUZULÍ PROTI TVRDOSTI

§ 755/2 a) OZ „zájem dítěte“

„Přesto, že je soužití manželů rozvráceno, nemůže být manželství rozvedeno, byl-li by rozvod v rozporu“ se „zájmem nezletilého dítěte“ manželů,

- které nenabylo plné svéprávnosti,
- který je dán zvláštními důvody,
- přičemž zájem dítěte na trvání manželství soud zjistí (*ex offio*) i dotazem u opatrovníka jmenovaného soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti na dobu po rozvodu

ROZVOD S KLAUZULÍ PROTI TVRDOSTI

§ 755/2 b) OZ „zájem manžela“

„Přesto, že je soužití manželů rozvráceno, nemůže být manželství rozvedeno, byl-li by rozvod v rozporu“ se „zájmem manžela“, na návrh tohoto manžela: (ne ex offi)

kvalifikovaný nesouhlas manžela:

- na rozvratu manželství se porušením manželských povinností převážně nepodílel
- rozvodem by mu byla způsobena zvlášt' závažná újma
- mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství
- ochrana před rozvodem není absolutní
 - odluka alespoň tři roky
 - ochrana ve sféře majetkové: výživné, SJM

ROZVOD BEZ ZJIŠŤOVÁNÍ PŘÍČIN ROZVRATU - TZV. SMLUVENÝ, § 757 OZ (faktický stav x formální právo)

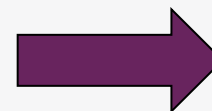
soud **nezjišťuje** příčiny rozvratu a manželství **rozvede**, pokud dojde k závěru, že shodná tvrzení manželů ve věci existence rozvratu a záměru rozvodu jsou pravdivá

- připojení se, resp. společný návrh
- tvrdí se rozvrat, nikoli jeho příčiny atd.
- na rozvod je právní nárok
- důsledky rozvodu:
 - nejen statusové,
 - ale i komplexní majetkové vypořádání

předpoklady

- manželství v délce 1 roku
- odluka v délce 6 měsíců/+ *definice odluky § 758 OZ*
- shoda nejen o rozvodu: společný návrh či připojení se
- ale i o vypořádání (smlouva):
 - majetku (zejm. SJM)
 - bydlení
 - a fakultativně stanovení výživného rozvedeného manžela

JUDIKATURA NEJVYŠŠÍHO SOUDU

NS 30 Cdo 257/2001:

Smlouva o vypořádání vzájemných majetkových práv manželů, kterou zákon podmiňuje rozvod dohodou manželů bez zjišťování příčin rozvratu, je platná pouze v případech rozvodu, o němž bylo rozhodnuto podle § 24a ZOR.

NS 22 Cdo 2529/2019:

Jestliže manželé uzavřou dohodu o vypořádání vzájemných majetkových vztahů výslovně pro účely řízení o rozvod manželství bez zjišťování příčin rozvratu manželství ve smyslu § 757 o. z. a k rozvodu manželství tímto způsobem nedojde, dohoda o vypořádání vzájemných majetkových vztahů nenabývá účinnosti; mezi manžely platí majetkový režim, jako by daná dohoda nebyla uzavřena.

Rozvod rodičů s nezletilými dětmi

§ 755/3 OZ

- **relativní zákaz rozvodu**
- dokud soud péče o nezletilé nerozhodne o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu dle 906 a násl.
- péče, výživa, styk: dohoda/schválení nebo autoritativní rozhodnutí
- dítě je účastníkem řízení, musí být zastoupeno kolizním opatrovníkem
 - lze spojit s řízením ve věci odvolky rodičů - § 908 OZ

§ 755/2 a) OZ

- *absolutní* zákaz rozvodu
- klauzule proti tvrdosti
- rozpor se zájmy nezletilých dětí daný zvláštními důvody
- *ex offio*
- dítě není účastníkem řízení o rozvod
 - dítě bylo zastoupeno kolizním opatrovníkem v rámci řízení o úpravě poměrů pro dobu po rozvodu dle § 906 a násl. OZ

I. Osobní péče (výchova v užším smyslu)

§§ 906, 907 OZ - výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu, 908 OZ - výkon při odluce

- individuální
- společná
- střídavá

zásady:

- „nositelství“ rodičovské odpovědnosti
- zásadně dohoda
- zájem dítěte
- kontinuita, stabilita

II. Výživa 910 a násl. OZ

zásady:

- právo dítěte na stejnou životní úroveň jako rodiče
§ 915 OZ
- nikoli spotřební charakter (úspory)
§ 917 OZ
- potencialita příjmů
§ 913/2 OZ
- rodič zaměstnanec
- rodič (nejen) podnikatel
- domněnka příjmu
§ 916 OZ
- rodič s výkyvy příjmu
- zálohování
§ 918 OZ
- rodič nezaměstnaný
- rodič ve výkonu trestu
- rodič sociálně potřebný

III. Styk – osobní kontakt

§ 887 OZ

- součást RO dle § 858 OZ
- právo dítěte na kontakt s oběma rodiči
 - mnoho forem, pravidlo: osobně
 - dohoda rodičů v. soud: § 891, § 888 OZ
 - úprava: podmínky
 - asistovaný - řízený styk
 - oddálený styk
 - styk na neutrální půdě
 - plán navykacího režimu
 - omezení

§ 872 – vazba na
zbavení/omezení RO

- bránění ve styku
 - opakované a bezdůvodné: § 889 OZ
 - změna poměrů a nové rozhodnutí
- právo dítěte na kontakt s jinými osobami - „rodinná pouta“ § 927 OZ
 - prarodiče a sourozenci
 - vzdálení příbuzní
 - jiné osoby blízké
 - domnělý otec ???

JUDIKATURA ÚSTAVNÍHO SOUDU

■ PRO RODINNÝ ŽIVOT NEJSOU STANOVENY ŽÁDNÉ MODEL Y (II. ÚS 363/03)

„z ústavněprávního pohledu není možné nadřazovat model y fungování vztahů mezi oddělenými rodiči a nezletilými dětmi, které mají orgány veřejné moci zažité, nad zájem dítěte, který je definován v čl. 3 Úmluvy o právech dítěte. Tyto model y, jakkoliv jsou v mnoha případech přínosné a použitelné, nemohou postihovat situaci každého jednotlivého nezletilého dítěte. Je proto věcí obecných soudů, aby při zohledňování všech konkrétních okolností daného případu a z nich vyplývajícího zájmu dítěte, který musí být vždy předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy nebo správními orgány, rozhodly o konkrétní podobě nejvhodnějšího uspořádání vztahu mezi rodiči a dětmi. Na tom nemůže nic měnit ani to, že se rodiče nejsou schopni na takovémto uspořádání sami dohodnout.“

■ DOHODA RODIČŮ MÁ PŘEDNOST PŘED AUTORITATIVNÍM ROZHODNUTÍM (IV. ÚS 1921/17)

„V případě existující dohody ohledně péče o děti je nutno akceptovat, že rozumným kompromisem rodičů nastavené poměry mají mít zásadně přednost před jejich "soudní" změnou, a to z důvodu stability výchovného prostředí dětí, které mohou být na nastavený režim navyklé a nemusí být v jejich nejlepším zájmu jej měnit direktivním soudním rozhodnutím. (...) Ústavní soud v nyní posuzované věci obecným soudům zejména vytýká, že se důsledněji nevypořádaly se skutečností, že mezi rodiči nezletilého existovala dohoda o péči o nezletilého a jeho styku s otcem, která byla také fakticky realizována. Dohodou ustálený stav by měl být obecnými soudy zásadně respektován (...).“

■ V NEJLEPŠÍM ZÁJMU DÍTĚTE JE ZPRAVIDLA PÉČE A VÝCHOVA ZE STRANY OBOU RODIČŮ (II. ÚS 4247/18)

„Je-li dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů, pak by dítěti mělo být umožněno stýkat se s druhým rodičem v takové míře, aby tato zásada, vycházející z ústavně zaručeného práva rodiče i dítěte podle čl. 32 odst. 4 Listiny, byla co nejvíce naplněna. Důvodem pro nerozšíření styku s druhým rodičem nemůže být samotný nesouhlas rodiče, jemuž bylo dítě svěřeno do péče, ani obecný poukaz na nevhodnost změny zažitého a fungujícího režimu styku. I při rozhodování o úpravě styku rodiče s dítětem je třeba komplexně zjišťovat a posuzovat nejlepší zájem konkrétního dítěte a nevyhovění návrhu dotčeného rodiče na rozšíření styku s dítětem lze odůvodnit zásadně jen rozporem s nejlepším zájmem dítěte, podloženým konkrétními okolnostmi a skutečnostmi v řízení prokázanými.“

- NE VŽDY JE STŘÍDAVÁ PÉČE V NEJLEPŠÍM ZÁJMU DÍTĚTE (II. ÚS 169/16)
- KRITÉRIEM JE ROVNOMĚRNÉ ROZLOŽENÍ PÉČE O DÍTĚ (IV. ÚS 1921/17) „kvantita v. kvalita“
- PŘÍMÝ STYK S DÍTĚTEM JE PRAVIDLEM (I. ÚS 315/03)
„... není - ani při plném respektu k právům samotných nezletilých - zákonného, tím méně pak ústavně právního důvodu k tomu, aby rodiči, v jehož přímé péči nezletilé dítě není, byl styk s ním zakázán, resp. nepřiměřeně omezen ...“ .

■ ROZLOŽENÍ NÁKLADŮ NA STYK/vánoce a velikonoce (IV. ÚS 4156/19)

21. „Jedním z požadavků naplňujících pojem nejlepšího zájmu dítěte je též to, aby dítě bylo vychovááno zásadně oběma rodiči a aby oba také společně nesli náklady spojené s jeho výchovou a péčí o ně, a to včetně nákladů spojených s udržováním pravidelného osobního styku. Nutno v této souvislosti připomenout, že podle názoru Ústavního soudu není vzdálenost mezi bydlišti rodičů a priori překážkou ani v rozhodování soudů ohledně svěřeni dítěte do střídavé péče (srov. nález Ústavního soudu ze dne 31. 3. 2020 sp. zn. III. ÚS 149/20; ...“

24. „... v zájmu rovnoměrného vyvážení překážek spojených s realizací styku dítěte s rodičem na větší vzdálenost je nutné, aby tyto byly přeneseny částečně i na rodiče, jemuž bylo dítě svěřeno do péče. Z toho důvodu by obecné soudy měly s přihlédnutím k usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 3. 2017 sp. zn. I. ÚS 955/15 postupovat při rozvržení povinností spojených se stykem minimálně tak, aby rodič, jemuž byly děti svěřeny do péče, byl **povinen předat dítě ke styku v místě bydliště druhého rodiče, nebo v místě, na němž se rodiče dohodnou**. Oproti tomu by druhému rodiči vznikala povinnost předat dítě po ukončení styku rodiči, jemuž bylo dítě svěřeno do péče v místě jeho bydliště. Ústavní soud má za to, že uvedeným (a obecnými soudy používaným) postupem budou výše zmíněná **negativa spojená s realizací styku rovnoměrně rozvržena mezi oba rodiče**. Další výhodou takového postupu je to, že oba rodiče budou muset vynaložit na realizaci styku nejen přibližně stejnou finanční částku, ale rovněž budou muset na překonání vzdálenosti vynaložit svoji energii a čas, což u jiných řešení zohledněno není. Nutno přiznat, že zátěž kladená na samotné dítě zůstává nezměněna.“

- JE NEÚSTAVNÍ UMÍSTIT NEZLETILÉHO PRO ODMÍTÁNÍ STYKU S DRUHÝM RODIČEM PŘEDBĚŽNÝM OPATŘENÍM DO PSYCHIATRICKÉ LÉČEBNY (III. ÚS 3363/10)

„Pro dosažení i legitimního účelu, jenž odvolací soud vytkl v podobě práva nezletilého k utváření a rozvíjení pozitivního vztahu k otci, nelze volit prostředky, jež v konkrétním vyjádření představují takový zásah do jiných subjektivně určených základních práv, který není tomuto účelu přiměřený, a tím není ani nezbytný.“

Důvodová zpráva k zákonu č. 295/2008 Sb., novela o. s. ř.

„...odmítá-li rodič apriori možnost nalezení kompromisu s druhým rodičem ve věcech týkajících se jejich společného dítěte, má takové jednání rovněž určitou vypovídací hodnotu o jeho výchovných předpokladech ve vztahu k dítěti a k zajištění jeho harmonického vývoje.“

PROCESNÍ ASPEKTY ROZVODU

§ 383 a násl. ZŘS „zvláštní řízení“

- místní příslušnost: zásadně poslední spol. bydliště § 383 ZŘS
- návrh: jeden z manželů nebo oba § 384 ZŘS
- účastníci: manželé § 385 ZŘS
- dokazování: zásada projednací (obsah spisu !), ale „zájem nezletilého dítěte“ *ex offio* vyšetřovací § 390 ZŘS
- vždy jednání, zásadně výslech § 389 ZŘS (ne § 115a OSŘ)
- zpětvzetí návrhu a nesouhlas druhého: neúčinnost § 387 ZŘS
- klid řízení § 392 ZŘS, zmeškání jednání § 391 ZŘS
- vyloučení odvolání v případě „vyhovění“ společnému návrhu § 395 ZŘS
- vyloučení mimořádných opravných prostředků § 398, § 30 ZŘS

PROCESNÍ ASPEKTY ROZVODU RODIČŮ S NEZLETILÝMI DĚTMI

- řízení nesporné: § 466 a násl. ZŘS (mediace)
- rozhodování o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu (os. péče, výživa + styk)
 - návrh: rodiče/-čů dítěte (ex offo)
 - místní příslušnost: obecný soud dítěte § 467 ZŘS
 - účastníci: rodiče a dítě
 - „zůstáváme rodiči“ - oblig. dohoda dle § 757 OZ
 - participační práva dítěte
 - zastoupení dítěte: kolizní opatrovník § 469 ZŘS
 - účinnost: právní moc rozsudku o rozvod

ROZVOD U NOTÁŘE?

■ www.psp.cz

■ Volební období VIII., návrh č. 899/0.

■ <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=899&CT1=0>

VÝKON ROZHODNUTÍ - exkurz

- § 497 a 503 ZŘS
 - VÝZVA/POKUTY (§ 507 čerpání pro dítě)
 - NAŘÍZENÍ VÝKONU
 - MEDIACE, PLÁN NAVYKACÍHO REŽIMU

- § 71a z. č. 120/2001 Sb. (EŘ)
- § 196 a 196a z. č. 40/2009 Sb. (TZ)
 - MOTIVACE/SANKCE: NEPLATÍŠ, NEJEZDÍŠ

- ZÁKON O NÁHRADNÍM VÝŽIVNÉM PRO NEZAOPATŘENÉ DĚTI
 - z. č. 588/2020 Sb.

DŮSLEDKY ROZVODU

- status: rozvedení
 - všechny „typy“ rozvodu
- možnost návratu k předchozímu příjmení
 - § 759 OZ - do 6m
- majetek: zánik SJM
 - tzv. smluvený rozvod = komplexní řešení
 - tzv. sporný rozvod: nutnost následného majetkového vypořádání
- zánik společného nájmu bytu, odvozeného důvodu atd.

Úřad městské části města Brna, Brno-střed

Odbor matrika

Dominikánská 2

601 69 Brno

**Oznámení o přijetí dřívějšího příjmení po rozvodu
manželství ve lhůtě do šesti měsíců
po rozvodu manželství**

/dle § 759 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v platném znění v souladu s § 31 vyhlášky č. 207/2001 Sb., kterou se provádí zákon č.301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Jméno, popř.jména:

Příjmení, popř. rodné příjmení:

Datum narození:, rodné číslo:

Místo narození:, okres:

Trvalé bydliště:

Oznamuji, že po rozvodu mého manželství s

.....
které bylo uzavřené dne před

..... a

bylo zrušeno rozsudkem soudu v

.....
ze dne č.j....., který nabyl právní
moci dne

..... **přijímám zpět své dřívější příjmení**

.....
Prohlašuji, že jsem byl/a poučen/a ve smyslu § 68 zákona o matrikách na povinnost
užívat v

úředním styku příjmení popřípadě více příjmení, která jsou uvedena v matričním dokladu.

V dne.....

.....
podpis žadatele/lky

.....
číslo OP/CD/, vydán kde, kdy, kým

Byly předloženy tyto doklady:

1. doklad o rozvodu manželství s údajem o právní moci

2. oddací list

.....
podpis matrikářky, úřední razítko

VYŽIVOVACÍ POVINNOST MEZI ROZVEDENÝMI MANŽELY

§ 760 OZ obecná

- stav odkázanosti na výživu mající původ v manželství
- délka manželství a doba od rozvodu
- zvláštní: 760/2 a) - e)
- *přiměřeně*
- doba neurčitá

§ 762 OZ tzv. sankční

- oprávněný rozvrat převážně nezapříčinil a závažná újma
- *stejná životní úroveň*
- nejdéle na 3 roky
ne: domácí násilí

BYDLENÍ PO ROZVODU

- **SPOLEČNÝ NÁJEM § 768 OZ**
 - DOHODA
 - SOUD ZRUŠÍ A URČÍ:
 - ZPŮSOB NÁHRADY
 - TZV. PRÁVO BYDLENÍ (viz § 767/2 OZ)
- **ODVOZENÝ DŮVOD § 770 OZ**
 - NAPŘ. PRARODIČE MAJÍ PRÁVO ŽÁDAT VYSTĚHOVÁNÍ 2. MANŽELA
- **VÝHRADNÍ NÁJEM, VÝHRADNÍ VLASTNICTVÍ § 769 OZ**
 - DOHODA
 - SOUD URČÍ:
 - POVINNOST 2. SE VYSTĚHOVAT
 - TZV. PRÁVO BYDLENÍ (viz § 767/2 OZ, věcné břemeno)

DŮSLEDKY ZÁNIKU MANŽELSTVÍ SMRTÍ

■ STATUS

VDODA/VDOVEC

■ MAJETEK

VYPOŘÁDÁNÍ V RÁMCI
DĚDĚNÍ

§ 98 a násl. ZŘS

ŘÍZENÍ O POZŮSTALOSTI

PRÁVO NA ZÁKLADNÍ VYBAVENÍ
RODINNÉ DOMÁCNOSTI - ex lege
§ 1667 OZ, ne když odluka

■ BYDLENÍ

■ SPOLEČNÝ NÁJEM

§ 766 OZ *ex lege* pozůstalý

■ VÝLUČNÝ NÁJEM

přechod dle § 2279 OZ

■ SJM/PODÍL

■ ODVOZENÝ PRÁVNÍ DŮVOD

zánik, ale soud: věcné břemeno dle
§ 767/2 OZ

■ VÝŽIVNÉ

■ § 1666 OZ

právo na zaopatření

KOMISE PRO EVROPSKÉ RODINNÉ PRÁVO (Commission on European Family Law – CEFL)

<https://ceflonline.net>

- CÍL: HARMONIZACE
- METODY: KOMPARATISTICKÝ VÝZKUM NA ZÁKLADĚ
DOTAZNÍKŮ, VYHODNOCENÍ

COMMON CORE
BETTER LAW

- PRINCIPY
 1. Rozvod a výživné pro dobu po rozvodu : 2003
 2. Rodičovská zodpovědnost : 2005
 3. Manželské majetkové právo : 2013
 4. Nesezdané soužití : 2019

PRINCIPY CEFL VE VĚCI ROZVODU

- DOHODA o ROZVODU
bez lhůt
bez úpravy důsledků
- KVALIFIKOVANÝ ROZVRAT, na
který lze usuzovat z faktické odluky 1 roku,
bez nutnosti dokazování příčin

CEFL DIVORCE Principles - general

- Principle 1:1 - Permission of divorce
 - The law should permit divorce
 - No duration of the marriage should be required

- Principle 1:2 - Procedure by law
 - The divorce procedure should be determined by the law
 - Divorce should be granted by a competent authority which can either be a judicial or administrative body

- Principle 1:3 - Types of divorce
 - The law should permit both divorce by mutual consent and divorce without the consent of one of the parties.

CEFL DIVORCE Principles: divorce by mutual consent

- Principle 1:4 - Mutual consent
 - Divorce should be permitted upon the basis of the spouses' mutual consent. No period of factual separation should be required.
 - Mutual consent is to be understood as an agreement between the spouses that their marriage should be dissolved.
 - This agreement may be expressed either by a joint application of the spouses or by an application by one spouse with the acceptance of the other spouse.
- Principle 1:5 - Reflection period
- Principle 1:6 - Content and form of the agreement

CEFL DIVORCE Principles: divorce without the consent of one of the spouses

- **Principle 1:8 Factual separation**
 - The divorce should be permitted without consent of one of the spouses if they have been factually separated for one year.
- **Principle 1:9 Exceptional hardship to the petitioner**
 - In cases of exceptional hardship to the petitioner the competent authority may grant a divorce where the spouses have not been factually separated for one year.
- **Principle 1:10 Determination of the consequences**
 - (1) Where necessary, the competent authority should determine:
 - (a) parental responsibility, including residence and contact arrangements for the children, and
 - (b) child maintenance.
 - Any admissible agreement of the spouses should be taken into account insofar as it is consistent with the best interests of the child.
 - (2) On or after granting the divorce the competent authority may determine the economic consequences for the spouses taking into account any admissible agreement made between them.

CEFL DIVORCE Principles: Maintenance between former spouses - general

- **Principle 2:1 Relationship between maintenance and divorce**
 - Maintenance between former spouses should be subject to the same rules regardless of the type of divorce.
- **Principle 2:2 Self sufficiency**
 - Subject to the following Principles, each spouse should provide for his or her own support after divorce.